

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

819

37.

819.

COMMENTATIO

DE

O R D I N E

QUO PLUTARCHUS VITAS

SCRIPSERIT.

RETRACTAVIT ATQUE *ITERUM* EDIDIT

ALBERTUS LION,

PHIL. DR. IN ACAD. GEORGIA AUGUSTA PRIVATIM DOCENS.

GOTTINGAE, MDCCCXXXVII.

APUD VANDENHOECK ET RUPRECHT.

819.

Οὐ πάντως ῥαδίον ἐστὶν εὖρεῖν ἔργον, ἐφ' ᾧ οὐκ ἂν τις αἰτίαν ἔχοι. Χα-
λεπὸν γὰρ οὕτω τι ποιῆσαι, ὥστε μηδὲν ἁμαρτεῖν, χαλεπὸν δὲ καὶ
ἀναμαρτήτως τι ποιήσαντας μὴ ἀγνώμονι κριτῇ περιτελεῖν.

Xenoph. Memor. 2, 8, 4.

VIRIS

**PLURIMUM REVERENDIS, AMPLISSIMIS,
DOCTISSIMIS**

CHR. GUIL. MITSCHERLICHIO

ET

LUDOLPHO DISSENIO

NEC NON

CAR. ODOFR. MÜLLERO

ATQUE

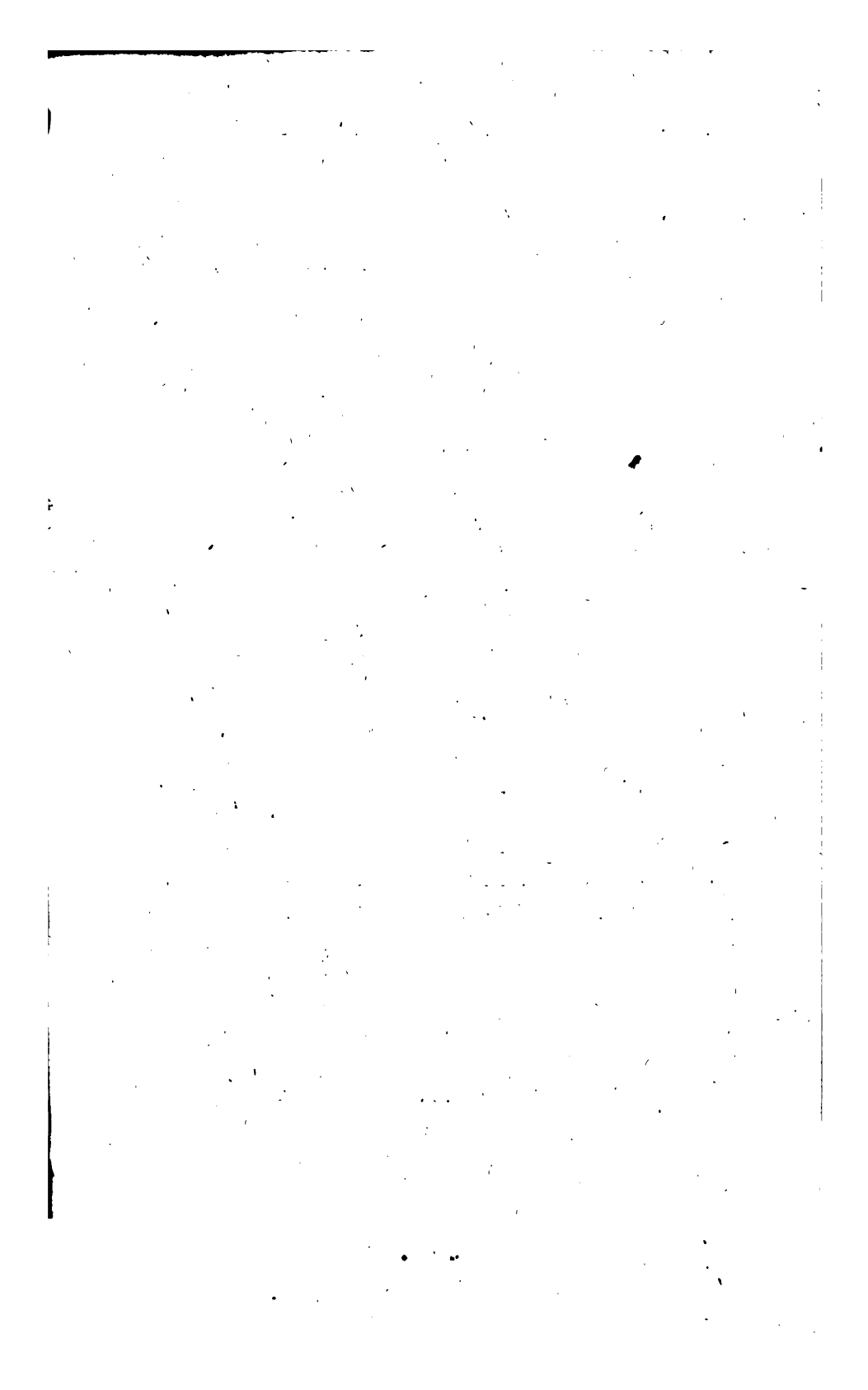
CAROLO HOECKIO

**LITERAS HUMANIORES STRENUISSIME DOCENTIBUS,
FAUTORIBUS MULTIS NOMINIBUS DE ME MERITIS,
DE FELICI CELEBRATIONE SAECULARIUM SACRORUM
PROXIME INSTANTIUM**

CONGRATULATURUS

D. D. D.

AUCTOR.

P R A E F A T I O.

Hunc annum, quo festos dies saeculares concelebraturi sumus, almae Academiae Georgiae Augustae, Gottingae urbi eiusque incolis mirum quantum exoptatum, mihi quoque scriptione aliqua insignem reddere cupienti, nonnulla quidem sese mihi obtulerunt, quae literis mandarem; at deerat, sine quo nihil eiusmodi perfici potest, — tempus. Negotium enim, quo per hos decem annos, et quod amplius est, panis quaerendi et familiae sustentandae causa mihi perfungendum est, omne fere tempus consumit, ita ut alium laborem doctum suscipere et pertractare haud valeam. Eo autem tempore subsecivo, quod nuperrime occupationibus meis diurnis subtrahere mihi licebat, usus sum ad scriptionem ante duodeviginti annos publicatam novis curis retractandam. Causa vero, quae me permovit, ut ad hanc retractationem accederem, in eo posita erat, quod exemplaria omnia, quae illo tempore meis sumptibus prelo subiicienda curaveram, divendita atque distracta erant, licet bibliopolae divendenda non tradiderim. Hinc factum est, ut iterum hanc commentationem ab operis describendam libròrum venditori traderem, ne, si forte V. D. in vitis Plutarchi legendis eiusmodi libellum desideret (et certo desiderabit, quicumque accurate scriptorem perlegere sibi proposuerit!), eo careat.

Quum autem primo loco ad hanc commentationem conscribendam accederem, illud quidem data opportunitate vel potius necessitate quadam imposita factum est. Nam eo tempore quum studia academica in hac urbe et Lipsiae absolvissem Lipsiaeque ad summos honores in philosophia ac literis humanioribus adipiscendos rite promotus essem, ad adeundum munus linguarum veterum et recentium in gymnasio docendarum in hanc urbem, ubi etiamnum versor, vocatus, etiam in Academia privatim easdem linguas docere cupiebam, atque hoc consilio dissertationem aliquam componere et publice eam defendere debebam. Multis vero hinc inde e veteribus scriptoribus collectis et pensatis, quid aggrederer circumspicienti, ecce forte fortuna obtulit mihi sese BREDOVII translatio vitarum quarundam Plutarchi. Cuius translationis auctor, si quis de ordine, quo Plutarchus vitas scripserit, disputare voluerit, bene mereri eum posse de illo historiarum scriptore critices maxime habita ratione, contendit *). Placuit magnopere huiusmodi propositum. Quod cum fautorum et amicorum nonnullis quum communicassem, idque probatum ipsis videretur, Plutarchum, cuius paucas adhuc vitas legeram, iam semel, bis, terque sine intercapedine, cursoria primum, quam vocant, lectione, deinde accuratiori usus, repetitaque cursoria, relegi, quaeque ad consilium meum pertinerent, studiose animadverti, et literis mandavi; neque omnino irritum fore propositum quum intelligerem, forti animo rem persecutus sum, quae licet ex omni parte demonstrari et in aprico esse nequiret, aliquo tamen modo quum definiri posset, minime negligenda atque abiicienda esse mihi videbatur. Protuli igitur, quae mihi hanc in rem inquirenti in mentem venirent et

*) *Plutarch's Themistocles und Kamillus, Alexander und Julius Cäsar, übersetzt von BREDOW 1814. p. 121. Anm. »Es wäre »für das Verständniss und die Beurtheilung mancher Stelle »nicht unwichtig zu wissen, in welcher Folge Plutarch die Le- »ben geschrieben habe.«*

probabilia viderentur, satis me fecisse arbitratus, si forte aliis me doctioribus et sagacioribus haec ansam praebere possent vel confirmandi, quae exposui, vel melius quid inveniendi. Collegi enim quaecunque ad hanc rem illustrandam facere putabam, rationem autem omnino veram nondum perspectam habebam, proxime tamen verum accessisse mihi videbar *). Certatim quidem viri docti, in primis qui Plutarchum ediderunt et transtulerunt, de ordine, quo ille opera sua congesserit, de eiusque confusione in medium quaedam protulerunt, (res enim cuius facile obvia); obiter vero hoc negotio perfuncti, atque ulterius in pervestiganda hac re non progressi, de illo quidem ordine restaurando non cogitaverunt, nec unquam de eo argumento satis accurate est disputatum. Olim iam XYLANDER, RUALDUS, REISKE, et quis non? nuperius LEOPOLDUS, CLAVIER, et quem supra iam commemoravi BREDQVIUS, nuperrime vero HEERENIUS, Vir celeberrimus, paucis ordinem vitarum esse perturbatum, neque Plutarchum eo quo nunc legimus illas scripsisse pronuntiaverunt. Apponam verba HEERENII: „Ex ipso Plutarcho ostendi, potest, eum vitas alio ordine conscripsisse, quam

*) Praeter omnem expectationem meam accidit, ut haec commentatio Viris doctis haud displiceret, quod quidem duo publice testati sunt. Horum VV. DD. verba ipsa quoniam pauca sunt, h. l. apponere mihi liceat. RUNKOFFIUS in *SEERODII Krit. Bibliothek üb. d. Schulwes. 1ter Jahrg. II. Heft p. 1020.* ita fere de commentatione iudicavit: *»Diese in gutem Latein und mit Fleiss geschriebene Abhandlung verdient eine Anzeige auch wegen des nützlichen Gegenstandes. — Als erste Biographie nimmt d. Verf. Epaminondas u. Scipio, freilich ein wenig gewagt.«* — V. D. in *Ephemm. Hallens. a. 1822. Ergänzungsbl. № 125. p. 998. 999.* haec protulit: *»Zufällig hat sich die Anzeige dieser Abhandlung verspätet, die schon um des Gegenstandes Willen, den sich d. Vf. gewählt hat, Lob verdient. Dasselbe wird aber durch die Art der Ausführung noch grösser, und somit ist sie neben Heeren's trefflichen Commentationen de fontibus et auctorit. vitar. parv. Plutarchi ein schätzbarer Beitrag zur Erklärung des Plut. — Die — — Gründe und Erörterungen haben uns häufig befriedigt; nie und da mögte Einiges zu gewagt sein. Doch gebührt dem Vf. das Lob, die Plutarchischen Stellen so viel als möglich benutzt zu haben, um aus ihnen ein Resultat zu geben, da äussere Beweismittel ihn hier ganz verlassen.«*

„nos hodie eas dispositas habemus“ *). Remque ita se habere neminem effugiet, qui hanc vel illam Plutarchi vitam legere voluerit, ne dicam perlegere. Lege modo prima capita Thesei, Demosthenis, Periclis, Dibniis, aliarumque vitarum, et statim eas non suo esse loco tibi apparebit, sed de hoc in commentatione ipsa amplior sermo erit. Paucis vero de fructu, quem ex hac qualicunque opera nostra capere liceat, dicendum mihi videtur. In commentatione si ulterius progressus fueris, exempla sat multa reperies, e quibus *critices* maxime habita ratione, valde necessariam esse hanc disquisitionem elucebit. Maior vero iam inde *historiae intelligendae* ipsi *Plutarcho* exorietur utilitas. Hunc enim diversis locis eadem, vario tamen modo, interdum adeo sibimet ipsi contradicentem narrasse, constat. Quod si utra narrationum praecesserit, utra secuta sit, haud ignoras, multo melius sine dubio de utraque iudicare poteris. Sed haec iam non meum est probare, tetigi tantummodo, ne vani me incuses laboris.

Ipsa vero disputatio tribus constat partibus. Primo quidem loco de iis, quae me duxerint et mihi auxilio fuerint, disserui. Tum de tempore, quo vitas omnes scripserit Plutarchus, sententiam protuli. Postremo de singulis vitis, quo quaevis collocanda sit loco, tractavi.

*) v. HERRN. de fontib. Plut. Comment. II. V. 3. p. 58. Comment. Soc. Gott. recent., quae quidem commentatt. V. D. et iam singulari libro editae sunt. Gott. 1820.

CAPUT I.

De argumentis, quibus nitatur haec commentatio, et quae sint subsidia.

Argumenta, quibus nitatur omnino talis, qualis mea est, commentatio, duplicis esse possunt generis; sunt enim vel interna, vel externa. Illa autem ita comparata sunt, ut tantum non prorsus nos relinquant; tam parum sunt tuta et tam pauca. Unicum fere, quod aliquo modo ad verum in hac re inveniendum ducere nos possit, est *scribendi genus*, ita ut ex diversa scribendi ratione diiudicare fortasse tibi liceat, utrum haec vel illa prius an posterius ab historico scripta sint. Accedit etiam *modus*, quo eadem res aliter alia in vita a scriptore exponuntur, additis aliis, aliis omissis. Haec vero res tam ambigua, tam obscura est tamque incerta, ut, nisi, quas vocavi externas rationes, adessent, non labi non possit tota disputatio, immo ne instituere quidem eam liceat. Alius enim aliud quid in hoc de scribendi modo iudicio sentit; quot capita, aiunt, tot sententiae. Accedit quod in diiudicanda illa scribendi diversitate tanta cum scriptore requiritur familiaritas, quanta vix ac ne vix quidem parari potest. Plutarchus etiam varia ubique et multiplici utitur oratione, quae fontes unde hausit tantopere redolet, ut quid prius, quid posterius scripserit, non pateat et ex solo hoc argumento rem, de qua sermo est, conficere mihi quidem non liceat *). Multo maioris sunt momenti ea argumenta, quae

*) Praeclare WYTTEBACHIUS in praef. et in Animadv. ad Plut. opp. Mor. pll. II. de oratione Plutarchi locutus est, neque minus BARTON in edit. Demosth. et Cicer. praef. p. III. sqq., quos consulere poteris, ad nostrum tamen propositum nihil inde proficias.

ex ipsis Plutarchi vitis, ex eius ipsius verbis, ex eius citatis, quae vocant, petere licet, unde rem fere exhaustire possis. De his iam dicenda quaedam sunt,

Felici casu accidit, ut Plutarchus satis frequenter *) in vitis, quas serius scriberet, eas, quas antea iam composuisset, occasione data aperte laudaret. Ut uno fere conspectu rationem, qua ille hanc rem exegerit, intueri possis, exempla hoc loco illorum citatorum, quorum vero magnum discrimen faciendum est, apponam, infra locos ipsos laudatos videbis. Solet autem Plutarchus vitam antea scriptam his verbis laudare: ὥς ἐν τοῖς περὶ ἐκείνου γέγραπται; ita ut nomen eius, cuius vita innuitur, ex antecedentibus intelligendum sit. Interdum addit etiam nomen eius ipsius, cuius vitam laudat, ut: ὥς ἐν τοῖς περὶ Λυσάνδρου γέγραπται **). Nonnunquam his utitur verbis: ὥς ἐν τῷ περὶ ἐκείνου γέγραπται, intellecta voce βίῳ, quam etiam additam videbis. Aliis locis haec ponit verba: ὥς ἐν τοῖς περὶ ἐκείνου ἀκριβῶς δεδηλώκαμεν, vel: ὥς τὰ καθ' ἕκαστα δεδήλωται. Interdum obscurius vitam aliquam laudat, ἐν ἑτέροις, vel ἐν ἄλλοις se iam de hoc illove scripsisse, dicens. Rarius vero, quod tamen duobus locis fecit, vitam, quam scripturus erat, promittens, ansam nobis praebet de vitae tempore coniecturam faciendi. Exempla inferius reperia. Nonnullis tamen locis non a Plutarcho eiusmodi citata, sed ab aliis profecta esse, propterea quod tam facile erat librariis vel viris doctis, tale citatum, ubi rei cuiusdam a Plutarcho alio loco iam narratae recordarentur, in margine addere, ex iis, quae infra disputabo, intelliges; quae res magnas mihi peperit difficultates. In hoc enim accurate mihi erat inquirendum, utrum citata semper genuina essent, nec ne; eaque interdum in textum quem vocant irrepsisse, suis locis demonstrabo.

Non minori mihi fuit auxilio ad rem meam probandam illud, de quo iam dicam. Ex pluribus enim locis lucē clarius apparet, Plutarchum omnes quas composuerat vitas libris dispescuisse, ita ut binae vitae, al-

*) Postulare, ut Plut. semper ad praecedentes vitas ablegarit lectores, ineptum esset. Saepe igitur non fecisse eum expectandum est.

**) Ad articulum supplere licet vel ὑπομνήματα, v. LEOPOLD. ad Ro. c. 10., vel, quod maluerim, (quoniam verbo ὑπομνήματα in vitis non usus est Plutarchus ad designandas vitas), γράμματα, quod additum videbis in Caes. c. 45. f. Vocat easdem vitas λόγους, Thes. c. 1., et βίους, pluribus locis.

tera Graeci hominis, altera Romani *), una cum collatione opus integrum corpusque vel librum efficerent. Singulares quoque vitas, ut Arati, Artaxerxis, et Scipionis minoris, quae interiit, interdum complexus est uno libello Plutarchus. Unde facile patet, monendum tamen hoc mihi videtur, ne huic vel illi error nascatur, Plutarchum, quum unam alteramve vel Graeci hominis vel Romani vitam laudaret, eodem tempore non eam solum, quam citat, iam scripsisse, sed eam etiam, quacum illam comparavit. Nisi ex hac librorum divisione satis superque hoc, quod ultimo loco probavi, tibi manifestum est, in auxilium vocare poteris Diogenis Laertii auctoritatem, qui **), quum Syllae vita citanda esset, non hanc solam, sed Lygandri et Syllae vitas simul laudat, unde uno utramque complexum esse Plutarchum libro vitam concludere licet.

Aliud, quod in investigando vitarum ordine indicium me duxit, huius generis fuit. Ex tribus maxime locis, quos statim afferam, suum cuique libro Plutarchum assignasse locum et numerum apparet, ita ut *triginta* fere vitarum libros conscripsisse videatur. Hinc factum est, ut in restituendo antiquo ordine numeris quemque librum designarem, licet nullo modo eos ipsos esse certo affirmaverim, quos Plutarchus ipse cuique libro praefixerit; coniectura enim nititur tota fere disputatio nostra. Ecce vero loci ipsi, unde illud probandum est. In Demosthene (c. 3.) ita scribit Plutarchus; διὸ καὶ γράφοντες ἐν τῇ βιβλίῳ τούτῳ τῶν παραλλήλων ὄντι πέμπτῳ περὶ Δημοσθένους καὶ Κικέρωνος, κ. τ. λ. Hic igitur fuit liber *quintus*, qui quidem in nostris editionibus perperam est vigesimus. Pericles et Fabius Maximus, qui nunc quintum habent locum, a Plutarcho *decimo* positi erant. In Pericle (c. 2) enim haec leguntur: καὶ τοῦτο τὸ βιβλίον δέκατον συντετάχαμεν, τὸν Περικλέους βίον καὶ τὸν Φαβίου Μαξίμου, κ. τ. λ. Et quae in nostris editionibus ultimae fere solent esse vitae Dionis et Bruti, a scriptore *duodecimo* loco erant constitutae. In Dione (c. 2, fin.) enim haec dicit Plutarchus: Ἐν τούτῳ δὲ (λόγῳ) δωδεκάτῳ τῶν παραλλήλων ὄντι βίων, τὸν τοῦ πρεσβυτέρου προεισγαγάμεν. His igitur tribus quae attuli argumen-

*) Romanorum vitas ante Graecorum a Plutarcho esse conscriptas haud improbable mihi videtur. Post Romulum certe scriptum huic comparandum quaesivit Graecum hominem. Cf. etiam Comparat. Thes. c. Rom. init. περὶ Ρωμ. καὶ Θγο. Hinc fort. haud inepte Romanorum vitae ante Graecorum in edit. collocarentur. Vid. tamen fin. huius commentat.

**) cf. Diog. Laert. 4, 4. p. 254 ed. Casaub. Πλούταρχος δὲ φησιν ἐν τῷ Ἀνσάνδρου βίῳ καὶ Σύλλα. add. Stobaeum.

tis praesertim nixus sum ad ordinem aliquo modo restituendum, non neglecta tamen narrandi ratione, unde argumenta peti possint, quibus diiudices, quid prius quid posterius narratum sit.

Quaeres vero, his perlectis, num praeter haec nihil mihi auxilio fuerit. Nihil omnino. Grammatici veteres aliqui ubi laudant Plutarchum nunquam libri numerum addunt, sed his tantum verbis laudare solent: ὡς φησι Πλούταρχος. Frustra in Plutarchi editionibus et antiquis et recentibus aliquid praesidii quaesivi, unde propositum meum aliquid commodi nancisceretur. Neque codices, quos alii consulere, praebent. Confusio enim illa vitarum iamdudum orta videtur, ita ut singuli codd. et edd. diverso ordine nobis eas ostendant. Editioni cuique qui praefuit, ei suus ordo placuit, quod facile intellexerit, qui Iuntinam principem editionem cum nostris comparare voluerit. »Ordinem vitarum«, inquit REiske, (praef. ad Plut. vit. p. XX et XXI.) »in hodiernis editionibus regnantem prima induxit Aldina, cuius curator seriem temporum secutus est in iis digerendis. Est tamen ubi turpiter laboretur.« Tantum non omnes, quae ultimò fere loco ponendae erant vitae Thesei et Romuli, eas primo posuerunt, temporis scilicet rationem secuti, in ceteris tamen collocandis etiam hanc neglexerunt; ita Alcibiadem ante Aristidem, Agidem et Cleomenem ante Demosthenem, Brutum post Antonium collocatos reperies, ita ut ne ordo quidem dici possit, qui in editionibus regnat. Neque facile licet iusto ordine Graecos et Romanos simul collocare, nisi discerpere volueris, quae vitae inter se a Plutarcho collatae et una perpetuitate scriptae sunt *). Praestare igitur mihi videtur eo fere ordine nos habere illas vitas, quo congeffit Plutarchus, quam nullo.

Accessi quoque ad *Lampriae* catalogum librorum Plutarchi consulendum. Sed spes me fefellit. Licet enim genuinus ille esse possit, de quo tamen iure dubitat Chr. Dan. Beckius **), praeceptor olim meus admodum venerandus, nihil tamen equidem inde ad consilium iuvandum petere potui. Is enim alio quidem ordine nobis proponit vitas, quam in nostris solet esse editionibus, neque tamen, quod in aprico est, iusto; idem enim a Theseo incipit. Bibliothecam quoque Phocii, quem etiam ex Plutarchi vitis quaedam excerpisse constat, evolvere non

*) Si quis ordine chronologico vitas omnes legere voluerit, chronologiam Dacerianam, quae est in ed. REiske, adeat.

**) v. epistol. editioni libri Plut. de Placit. philosoph. praemissa p. XV.

neglexi, sperans enim fortasse ordine quodam, eoque, in quem inquiri, illam rem peregrisse; sed primo ille loco ex Dionis, secundo ex Demosthenis vita nonnulla excerp-
psit. Rursus spes me frustrata est et ad Plutarchum sum reversus, in cuius tamen operibus quae dicuntur Morr. nihil est, quo ad consilium nostrum iuvandum utamur. Idem scriptor, quod probe tenendum est, in faciendis vi-
tarum libris nullam temporum habuit rationem, sed eos potius confecit, ut per otium ei liqueret, et, prout ingenium ferret, aut alia quaevis caussa occasionem illi praeberet, et sua et amicorum caussa vitarum bigam contulit *).

CAPUT II.

De aetatis tempore, quo omnes vitas composuerit

Plutarchus.

Omnes in eo fere consentiunt, Plutarchum provectioni aetate vitas, omninoque plurima opera composuisse **). Ipse quoque, in urbe patria Chaeroneae, Boeotiae oppidulo, quum versaretur, vitas a se collectas esse in Demosthene (c. 2. *Ἡμεῖς δὲ μικρὰν οἰκοῦντες πόλιν κ. τ. λ.*) fatetur; et si non omnes, maximam tamen partem eum ibi contulisse negari nequit. Romae enim quum degeret, philosophicis lectionibus et publicis negotiis distractus, de

*) Vehementer dubito, (ut hoc quoque paucis attingam, quamvis a proposito alienum), Plutarchum omnes fere vitas *Senectutis* inscripsisse et misisse, quod vulgo putant, ut RUALDUS in vit. c. II., BARTON ad Demosth. c. I., alii, propterea quod Theseli, Dionis atque Demosthenis vitas illi dedicavisset. Ceteras autem eidem consecratas esse, nulla re probari potest. Sua enim ipsius caussa quum Plutarchus vitas etiam scriberet (cf. Aemil. Paul. c. I. init.), de iis alii cuidam inscribendis certo non cogitavit. Accedit quod Aratum *Polycrati* misit, aliis alias fortasse vitas.

**) cf. AMYOT. ap. CLAVER. T. I. p. 12. CORSIN. vit. p. XII. FABRIC. bibl. Gr. Vol. 5. p. 204. not. ed. HARL.

historiis quidem conscribendis cogitare poterat *), sed consilium perficere non poterat. Plutarchum autem sexagesimo fere aetatis anno Chaeroneam se contulisse constat, ibique ea quae Romae collegisse videtur in ordinem redegit. Peracute Angli interpretes **) concludere voluerunt, Solonis et Poplicolae ***) vitas tempore ineuntis imperii Traiani scriptas esse. Sexcentos enim annos, dicit Plutarchus, ad sua usque tempora florere Poplicolas, Messalas et Valerios. Quodsi a regibus exactis, ab a. u. c. 245, usque ad initium imperii Traiani, ad a. 98 post Chr., annos computaveris, sexcentos fere habebis. Sic igitur neque post Traiani imperium, neque Chaeroneae has vitas factas contendere liceat. Sed rotundo posito numero neglexisse mihi viginti illos annos imperii Traiani scriptor videtur, ita ut Chaeroneae tamen illas vitas conscribere posset, et stabit sententia omnibus fere probata. Maioris mihi videtur esse momenti et aliquanto certior locus in vita Syllae (c. 21. fin.). Quae ibi narrantur res gestae cadunt in annum u. c. 668 et ant. Chr. 84. Adde 98 annos post Chr. n., habebis summam 182 annorum. Unde etiam conficias, has vitas compositas esse sub imperio Traiani, quoniam auctor dicit, suo quoque aevo, annis *prope* ducentis post eam pugnam multos arcus, galeas, gladios coeno reperiri immersos. Pro illo verbo *σχεδόν* dare licet 10—15 annos, et habebis fere ducentos, ita ut omnino sub Traiani imperio scriptae esse videantur illae vitae. Res tamen dubia est, nec certo definiri potest; maneat igitur sententia, quam supra exposui.

CAPUT III.

Quo fere singulae collocandae sint loco vitae.

Pervenimus iam ad postremam huius commentationis partem, quae diutius nos detinebit. Inquiram enim in

*) Quum Roma iis subsidiis, quae illi opus erant, instructissima esset, (cf. Demosth. l. 1.) in hac urbe omnino, quae operibus conscribendis inservirent, eum congessisse verosimile est.

**) *Plutarch's Lives transl. by JOHN and WILL. LANGHORNE.* Vol. 1. p. 274.

***) cf. Compar. Sol. et Poplic. c. 1. *ἔτι καὶ ἡμᾶς κ. τ. λ.*

singulas vitas, iisque suum cuique locum assignabo. Hoc vero etiam praemonendum est, maximum esse nobis impedimentum illud, quod non omnes quas Plutarchus edidit vitas superstites habemus*). Perierunt nonnullae, ut Epaminondae et Scipionis, quos comparaverat**), Leonidae, Anaxandridae filii, Cratetis***), Daiphanti†), Scipionis minoris, Augusti aliorumque imperatorum (vid. inf. §. 27.), Herculis, Philippi Macedonis ut videtur††), Metelli Numidici, quam promisit saltem, (cf. infr. §. 16.) Aristomenis (vid. Lampr.), Pindari (vid. Sopater), aliorum. Quae quum ita se habeant, magna erat quaestio, quibusnam libris illas quidem perditas vitas complexus fuerit Plutarchus; de illis igitur nihil certi definire licebat; in ordinem tamen earundem certe quaedam introducendae erant, ut ceteris, quae nobis relictæ sunt, suus locus esset. His praemissis, iam tibi propono ordinem meum, quem ita fere constituendum duxi:

- 1) Epaminondas et Scipio.
- 2) Themistocles et Camillus.
- 3) Lycurgus et Numa.
- 4) Cimon et Lucullus.
- 5) Demosthenes et Cicero.
- 6) Lysander et Sylla.
- 7) Pelopidas et Marcellus.
- 8) Aratus.
- 9) Philopoemen et Flamininus.
- 10) Pericles et Fabius Maximus.
- 11) Aristides et Cato maior.
- 12) Dio et Brutus.
- 13) Alexander et Caesar.
- 14) Agesilaus et Pompeius.
- 15) Timoleon et Aemilius Paulus.
- 16) Pyrrhus et Marius.
- 17) Phocion et Cato minor.
- 18) Scipio minor.
- 19) Agis et Cleomenes cum T. et C. Gracchis.
- 20) Solon et Poplicola.
- 21) Nicias et Crassus.
- 22) Alcibiades et Coriolanus.

*) RUALD. vit. c. 19. et FABR. bibl. Gr. l. c.

**) WYTTENB. Animadv. T. 6. p. 1116.

***) Vid. Iulian. in Oratt. 6. p. 200. b.

†) Vid. Plut. libr. de Feminar. virtut. ad Cleam Vol. 2. p. 6. ed. Wytenb. cf. Sopater.

††) Id. ibid. ad p. 177. c.

- 23) Demetrius et Antonius.
- 24) Hercules.
- 25) Theseus et Romulus.
- 26) Sertorius et Eumenes.
- 27) Artaxerxes.
- 28) Imperatores Romani.

Ut iudicare possis de hoc ordine, quem iam ante oculos habes, argumenta, quibus ductus eum ita constituerim, copiosius exponenda sunt.

§. 1.

Diu multumque dubitavi, quatenam vitarum biga ordinem meum duceret; in nulla enim earum, quae exstant, certum quoddam est vestigium, quo eam *primo loco* a Plutarcho publici iuris factam ostendas; nulla igitur ita comparata mihi quidem videtur, ut iure hunc locum sibi asserat. Iccirco in dubio relinquendum ducebam, a quam vitarum enarrandarum initium fecerit Plutarchus. Ordinem vero ut ducat aliqua, hoc loco posui vitas *Epaminondae et Scipionis*. Quum enim Plutarchus Epaminondam, Boeotia oriundum, multum diligeret, ab eius fortasse vita in usum suum conscribenda incepit. Accedit quod eam omnino inter primas esse compositam probare licet. *Ante* Pelopidam enim, qui septimum tenebit locum, confecta videtur (cf. infr. §. 7.) Deinde *ante* Pyrrhum et Marium eam ponas necesse est (v. §. 16.), et *ante* Agesilaum atque Pompeium (v. §. 14.) Praeterea quum nihil huic suspicioni sit contrarium, quidni iure aliquo illas vitas a me positas esse in primis concesseris?

§. 2.

Secundo autem loco maiori iure collocare posse mihi videor vitas *Themistoclis et Camilli*. In his enim nulla, quae prius scripta sit, citatur. Hoc leve vero admodum est; nam Plutarcho in iisdem serius scriptis nullam citare vitam antea elucubratam placere poterat. Sed confirmant magnopere suspicionem nostram Camillicitata, quae leguntur in Numa (v. §. 3.). Huc accedit, quod in Themistoclis vita de Aristide et Cimone pluribus locis tam copiose narrat, eorumque mores tam accurate describit, ut eorum vitas longo quodam intervallo ea, quae de Themistocle agit, praecessisse videatur. Plutarchus enim, ubi de hoc illove iam tradidit, quum de eo tradendi nova offertur occasio, paucis illud facere, saepius lectorem, ad ea quae prius scripserat, ablegare, interdum vero hoc

negligere solet. Hoc tamen argumentum si illò quod supra attuli destitutum esset, rem conficere non possit, quum saepe scriptorem in eo sibi placuisse videamus, ut easdem rei cuiusdam narrationes pluribus repeteret, licet de ea iam scripsisset. Parum igitur certum hoc vestigium. Sed inspicias quaestu in Camillo locum (c. 33. fin.), Romulique vitam laudatam videbis. At Romuli vita est in extremis. Themistocles igitur et Camillus iidem non secundo, sed ultimo fere loco collocandi sunt. Vide, quomodo me ex hac difficultate extricem. Omnino falsa videtur citatio. Quam facile enim erat librario in fine capituli eam addere? saepiusque hoc factum esse iam ostendi, et frequentius accidisse infra videbis. Haec mihi ceteris praeferenda videtur coniectura. Alio modo ex hoc te impedimento explicare tibi licuerit, ipsum enim Plutarchum, opera sua revisentem, haec verba adscripsisse: ὅς ἐν τοῖς περὶ ἐκείνου (Ρωμύλου) γέγραπται, fingere poteris. Retinebis igitur haec verba, non delebis. Concedo, sed illud non concedam, Romulum ante Camillum esse scriptum. Sic enim etiam ante Numam scriptus esse debebat Romulus, quod non factum est.

§. 3.

Tertio quatenam fere collocandae essent loco vitae, diu multumque dubitavi. Auxilio mihi fore videbatur, qui in translatione gallica Amyoti scripsit, in codice regiae bibliothecae saeculi tertii decimi Demetrium et Antonium tertio esse loco *). Nescio quanti facienda sit haec auctoritas. Tanti tamen ipse faciebam, ut ea uterer, et hunc locum Demetrio et Antonio tribuerem. Magnum huic coniecturae pondus ex comparatione praefationis, quam Demetrio praemissam legere licet, addi videbatur. Praeterea nullam vitam in utraque citatam inveni, quum primo eas legerem. Sed res aliter cecidit. Laudatur enim in Antonio (v. infr. §. 23.) Bruti vita. Cedere igitur debet illius codicis auctoritas, et hoc loco Demetrii et Antonii vitae cedere debent; aliasque earum locum occupent. Multa vero in disquisitione nostra, in re tam ambigua, coniecturae esse relinquenda non miraberis. Hoc igitur etiam loco illi locus dandus est, et sequantur *Lycurgus et Numa*, cui rei

*) *Vies de Plut. par CLAVIER T. 2. p. 159.: La vie de Demetrius commençait le troisième volume (des vies de Plutarque) comme on le voit par le Manuscrit du Roi Nro 1671. (cf. ibid. p. 477.)*

nihil est quod obstat. Camillus bis laudatur in Numa; priori loco (Num. c. 9, fin.) his verbis: *περὶ ὧν ὅσα καὶ πυνδύσθαι καὶ φράσαι δεμνιὸν ἐν τῷ Καμύλλῳ βίῳ γέγραπται* (cf. Camill. c. 17—30, c. 20.); altero ita (Num. c. 12. cf. Camill. c. 22 sqq.): *Ἀλλὰ τὰτα μὲν ἐν τοῖς περὶ Καμύλλου μᾶλλον ἀκριβοῦνται*. Ex his Numam post Camillum esse editum patet. Hoc vel inde elucescit, quod Plutarchus in Camillo, ubi de Fecialibus a Numa institutis narrat, copiosius de Numa loquitur, quod, si huius vitam iam scripsisset, non fecisset. Neque vero inter seriores vitas has esse collocandas, ex citatis, quae in Alexandro et Caesare, in Agesilao et Pompeio, in Cleomene, in Alcibiade et Coriolano atque in Theseo et Romulo nec non Lysandro videbis, apparet. Certo itaque inter decem priores stare debent, nec inepte hoc loco, quum Plutarchus, Spartanorum ac Lycurgi amantissimus, huius vitam inter primas condidisse videatur *).

§. 4.

Has vitas excipiant *Cimon et Lucullus*. Neque in his ullam citat vitam, quamvis occasione saepe oblata. Certo eas ante Theseum et Romulum collocandas esse pronunciare licet (§. 25.); neque minus ante Periclem et Fabium Maximum (§. 10.). Ante Aristidem quoque Cimon compositus videtur et post Themistoclem, quod ex totius narrationis comparatione apparere arbitror, sed multis ostendere non licet. Fortasse alius post me idem stadium ingressurus melius et uberius hoc exponet. Non negligenda sunt, quae BRYANUS et SOLANUS, ad has vitas pertinentia, protulerunt. Eorum verba apponam **): »Nec »a vero abhorret, par hoc vitarum a Plutarcho primum »omnium conscriptum. Et a Lucullo, de sua patria tam »bene merito, orsum esse verosimile videtur, quum nihil »aliunde sit, cur ab alio potius initium fecisse statuamus.« Est haec quoque coniectura probabilis, sed minime pro-

*) Hoc tamen cum interpretibus Anglicis non contenderim, qui omnium primas has Plutarchum fecisse vitas ex Thesei praefatione fingunt. Nihil enim equidem in hac reperio, quo ad hanc sententiam probandam uti possis. Verba eorum haec sunt: *The Life of Lycurgus was the first, which Plutarch published, as he himself observes in the life of Theseus*. Vol. I. p. 97. Dicit tantum scriptor, se post editum Lycurgum, non definito tempore, regredi ad Theseum.

**) v. ap. REISKIUM T. 3. p. 174.

bata. Inter primos vero: ob illam causam ponendum esse hunc librum ipse existimavi.

§. 5.

De quinto vitarum libro dubitare non est. Complexus ille quidem est vitas *Demosthenis et Ciceronis*. Testis nobis est ipse Plutarchus loco, quem supra (p. 11.) iam excitavi, nec quisquam auctoritatem eius contemnat, nec de lectione disputare facili quis voluerit, neque est quod ei rei obstat. Confirmant potius omnia, quae in Demosthene et Cicerone leguntur, confirmant quoque quae infra videbimus in Theseo (v. §. 25.), Phocione et Catone minori (v. §. 17.) citata.

§. 6.

Hoc autem sexto loco quatenam vitae iure esse possint, id certo definire non licet, ad verum tamen proxime accedere mihi videor, si hunc locum vitis *Lysandri et Syllae* concessero. Nulla enim praeter Lycurgi, ut videtur, vitam *) laudatur, et cetera fere eo tendunt, ut sententia nostra probabilis evadat. Nam praeterea quod in Pericle et Fabio Maximo (v. §. 40.), atque in Pyrrho et Mario (v. §. 16.) commemorantur, alia quoque sunt, quae inter primos libros his vitis locum nuncupent. Post Lycurgum scriptus omnino videtur Lysander: ob ea, quae in Lycurgo (c. 30.) copiose de Lysandro narrantur; citasset sine dubio huius vitam, si iam contexuisset. De scytala in Lysandro (c. 19.) pluribus disseritur, nec tam fuse in reliquis vitis, ubi eius mentio iniicitur; nimirum propterea, quod hoc loco primum commemorari videtur, eiusque usus explicandus erat. In Sylla (c. 12.) Titus Flaminius et Paulus Aemilius tam accurate designantur, ut eorum vitas a Plutarcho ante eam, quae de Sylla agit, exaratas cogitare nullo pacto possis. Non sum nescius, haec omnia parum esse tuta et ita comparata, ut res ad unguem definiri nequeat, conferunt tamen aliquid ad firmandam suspicionem, quam protuli.

§. 7.

Quas septimo loco ponam vitas, id supra, quum de

*) cf. *Lysand.* c. 17. fin. *Περὶ μὲν οὖν τούτων καὶ δὲ ἱέρως πον ῥαφῆς ἡγάμεθα Λακεδαιμονίων*, cf. *Lycurg.* c. 30.

Epaminonda disputarem, iam indicavi. Sunt vitae Pelopidae et Marcelli. Certum hoc est, eas inter Epaminondam atque Niciam et Crassum esse editas. Nam quam supra (v. §. 1.) protuli coniecturam, eam adhuc teneo, eoque magis, quum eam ab HERENNIO Viro Celeb. confirmatam videam, cuius haec sunt verba *): »Conscripta haec (Epaminondae vita) fuisse videtur ante illam Pelopidae. »Unde Plutarchus multa in Pelopida breviter tantum attingere potuit, quae in Epaminonda copiose exposuerat. »Ideo fontes quoque nunquam nisi semel laudavit, quia iam in Epaminonda duces suos laudaverat.« In Crasso vero Marcelli vitam laudatam videbis (v. §. 21.). Minoris sunt momenti ad hanc rem recte constituendam, non tamen spernenda, quae iam exposui. In Pelopida (c. 32.) facile Plutarchus citare poterat vitam Alexandri, si iam adfuisset; neque minus in Marcelli vita Romuli et Fabii Maximi, hunc pluribus locis, illum semel (c. 8. coll. Romul. c. 16.). Sed nondum existit eorum vitæ.

§. 8.

Dis multumque in illud inquisivi, quibusnam tandem vitis octavum et nonum assignarem locum, et multum haec res mihi negotii fecit. Plurimae enim quae supersunt disponendae vitae, post Periclis et Dionis vitas commodè locum occupare videntur, neque ante has trahendae sunt. Omnium aptissime Arati vita octavum locum tenere potest. Licet nullus Romanorum cum eo a Plutarcho collatus sit, eo tamen ordine, quo decet, collocandus est. Scriptus autem ille est ante Philopoemenem, cui proximum assignavi locum. Ex tota quoque narratione Cleomenis vitam post Aratum esse compositam apparere mihi videtur, et quum nihil sit, quod huic sententiae repugnet, cur eam probare nolueris, nulla tibi est idonea causa.

§. 9.

Philopoemen et Flamininus. Laudatur Aratus in Philopoemene (c. 8. coll. Arati vita) his verbis: ὥς ἐν τοῖς περὶ ἐκείνου γέγραπται. Ante Aristidem et Catonem maiorem (v. §. 11.) atque ante Cleomenem, Agidem et Gracchos (v. §. 19.) esse ponendam Philopoemenem cum Flaminino, ex istis vitis apparet.

*) v. Comment. de fontib. Plut. I. p. 32.

§. 10.

De decimo vitarum libro rursus nulla tibi nascetur dubitatio, quum iam ex iis, quae supra (p. 11.) disputavi, satis superque Plutarchum ipsum nobis significasse, quasnam vitas hoc loco posuerit, tibi constet. Sunt *Periclis et Fabii Maximi*. Nihil igitur de his iam monendum restat, nisi in Pericle (c. 9. coll. Cimon. c. 17.) citari Cimonis vitam his verbis: ὥς ἐν τοῖς περὶ ἐκείνον γέγραπται. Laudatur (c. 22. coll. Lysandr. c. 16. 17.) Lysander; Ταῦτα μὲν οὖν ἐν τοῖς περὶ Ἀνδρόνδρον δεδηλώκαμεν. In Fabio (c. 22. fin. coll. Març. 21.) laudatur Marcellus his verbis: ὥς ἐν τοῖς περὶ ἐκείνον γέγραπται. Has iccirco vitas superioribus conspicias loca. Artaxerxis vita, si ante Periclis scripta fuisset, sine dubio a scriptore laudata fuisset, ibi enim copiosissime de Cyro et Aspasia traditur (cf. Pericl. c. 24. Artax. c. 26. 27.).

§. 11.

Inter decimum et duodecimum librum quae vitae a Plutarcho comparatae fuerint, incertum est. E coniectura huc transferantur *Aristides et Cato maior*. Laudatur huius Catonis vita in Catone minore (v. §. 17.). Flaminius laudatur in Catone maiore (c. 12. coll. Flamin. c. 15.) his verbis: Τίτος Φλαμίνιος, ὥς ἐν τοῖς περὶ ἐκείνον γέγραπται. In Catone (c. 16.) quum de censura disserit, id ante Aemilii vitam scriptam fecisse videtur, ubi (cf. Aemil. c. 38.) paucioribus de ea loquitur. Videtur vero etiam Aristidia vita in Alcibiade laudari, de quo infra (v. §. 22.). Ex comparatione Aristidis et Catonis, quae vitas eorum excipit, has certe non esse ex primis argumentari licet, propter appositam particulam καὶ. Dicit enim Plutarchus initio: Τετραμμένων δὲ καὶ περὶ τούτων τῶν ἀξίων μνήμης, κ. τ. λ. Hunc igitur fere locum haud immerito me tribuisse his, de quibus agimus, vitis existimo.

§. 12.

Locus duodecimus est vitarum *Dionis et Bruti* (v. supr. p. 11.); de quo nullum mihi dubium. Sunt tamen in his nonnulla, quae turbare te et confundere possint. Illis enim accurate perfectis, duas vitas, de quibus ne verbum quidem adhuc dixi, laudatas reperies. In Dione (v. c. 58. fin. coll. Timol. c. 7 sqq.) enim haec leguntur verba: πρ-

ρι ὧν ἐν τῷ Τιμολέοντος βίῳ καὶ ἕκαστα γέγραπται. In
 Bruto (v. c. 9. coll. *Caes.* c. 61 sqq.) vero: ὧς ἐν τοῖς
 περὶ Καίσαρος γέγραπται. His igitur nixus citatis, vitas,
 de quibus iam sermo est, post Alexandri et Caesaris at-
 que post Timoleontis et Aemilii collocandas esse dixeris.
 Sed noli inconsiderate ac temere haec iacere, antequam
 ea quae sequuntur legeris. In illis enim quas antea lau-
 datas vidisti vitis, etiam Dionem et Brutum citatos legere
 tibi licet, neque solum uno illum loco in Timoleonte, sed
 hunc etiam in Caesare pariter duobus locis. Locos, ut
 soleo, in eorum vitis afferam (v. §§. 13 et 15.). Contra-
 dictio igitur aperta est. Pluribus vero modis eam tollere,
 et ex hac difficultate extricare nos possumus. Fuerunt,
 qui ad locos laudatos conficerent; fieri potuisse, ut Plu-
 tarchus ipse (quod supra quoque in Camillo coniecimus,
 probabile tamen esse negavimus) vitas revisens hoc illove
 loco vitas vel prius vel serius scriptas citaret. Minime
 tamen etiamnum hoc probabile mihi videtur. Alii *)
 utramque fortasse vitam eodem tempore scriptam et pu-
 blici iuris factam esse putaverunt. Neque hoc mihi mul-
 tum placet, praesertim quum alia exstet ratio, quae om-
 nem omnino difficultatem tollit. Emendare locos non li-
 cet ita, ut alterutro loco futurum pro praesenti tempore
 inferas; hoc enim esset vim inferre. Maxime mihi qui-
 dem placet eorum ratio, (quam supra in Camillo etiam
 probavi), qui **) in Bruto verba glossema esse credide-
 runt, neque minus in Dione ipsemet puto. In Caesare et
 Timoleonte illa citata esse addita non facile dixerim, ne-
 que concesserim, vel propterea, quod in utraque vita re-
 petitae sunt, et facilius est, in Bruto et Dione semel eas
 esse intrusas, cogitare. Sunt quoque in Bruto et Dione
 verba ita comparata et abrupte posita, ut ibi potius sub-
 dititia censeas, quam in Caesare et Timoleonte, ubi
 cum iis quae antecedunt arctius cohaerent. Angli inter-
 pretes ***), quos supra laudavi, rem in dubio relinquunt,
 alterutrum tamen citatum esse falsum et a librariis addi-
 tum, ipsi arbitrantur. In utraque vita falsa cur existi-
 memus citata, ut iidem coniiciunt, nullam video causam
 idoneam, immo in Caesare et Timoleonte retinenda sunt †).

*) cf. SCHMIEDER. ad *Caes.* c. 62.

**) id. ibid. et BREDOV. l. l. p. 384. *Ann.* 52.

***) cf. Vol. 2. p. 248.

†) Non omni ex parte mecum consentit BREDOVIUS, quod ex
 eius observationibus criticis in aliquot locos Plutarchi video

Ceterum Dio et Brutus citantur etiam in vitis, quae serius confectae sunt, ut in Agesilao et Pompeio, atque in Phocione et Catone (v. §§. 14 et 17.); in Antonio quoque et Demetrio (cf. §§. 3 et 23.). Pompeium post Brutum esse scriptum etiam ex iis, quae copiose de illo in Bruto (c. 33.) narrantur, satis apparet. Augusti vero vita, si unquam scripta est *), post Bruti composita videtur (cf. Brut. c. 22.).

§. 13.

Iam vero quum *Alexander et Caesar* post Dionem et Brutum scripti, certe editi videantur, hunc sibi habeant locum. Cogitavi quondam ob praefationem Alexandri vitae praemissam, qua se non historias, sed vitas scribere, ad quarum exempla alii sese componant, declarat Plutarchus, hanc eandem vitam primam eum exsecutum esse. Neque adeo eam primo loco ponere haesitavi, praesertim quum *Brenovius* (cf. loc. quem §. 14. laudavi) ante *Lycurgum* et *Numam* eam scriptam esse summa cum fiducia pronunciaret. Citata vero Bruti et *Numae* falsa iudicabam. Et quoniam *Alexandri* vita plura habet, quibus praeter aliis sese commendat, ab illa initium factum esse iure concludere me posse putabam. Sed haec omnia minime recte se habere, facili negotio postea ipse intellexi. Praefatio enim illa nihil probat. Poterat enim post alias vitas scriptas narrandi genus ab hoc illove reprehendi, his hac praefatione se excusatum esse voluit Plutarchus. Alia fortasse fuit causa, cur illa praemoneret. Neque vero est, cur citata falsa iudicemus, quae non eiusmodi sunt, ut a librariis ea addita esse dicere possis. Postremo poterat Plutarchus etiam post alias vitas scriptas bene scribere, immo melius. Itaque post Dionem posui. Accedit quod post *Ciceronem* scriptus videtur *Caesar* (cf. *Cicer.*

(v. in *Nov. Act. Societ. Lat. Ienens.* Vol. I. p. 151. 152.). Qui quidem, quod ad Dionis locum attinet, eundem mecum damnat, quoniam in *Timoleonte* occisionem filiarum *Icetis* narrat quidem Plutarchus, sed non κατ' ἐξοχήν. Spuria igitur illa videntur. In *Timoleonte* autem idem prius in cap. 13. citatum haud iniuria delendum censet, quoniam in vita Dionis nihil de contumeliosa nece filiarum sororisque *Dionysii* legitur. Similia quidem in Dionis cap. extr. narrantur, sed de Dionis filiabus sororeque, qua similitudine deceptus librarius, huic capiti illa verba temere adscripsit. Stabit tamen alterum citatum in *Timol.*, et *Dio* ante hunc est collocandus.

*) V. tamen *WYTTENB.* Animadv. in *Plut. Opp. Morr.* p. 177 C.

c. 20, ubi Caesar accurate designatur). Laudantur vero Alexander et Caesar in nulla alia vita quam in Pyrrho et Mario (v. §. 16.). Pompeium post Caesarem esse compositum, statim videbimus (v. §. 14.). Laudantur in Caesare *) vitae Numae his quidem verbis: ὡς ἐν τοῖς περὶ ἐκείνου γέγραπται, et Bruti: Δι' αἰτίας, ὥς ἐν τοῖς περὶ Βροῦτου γεγραμμένοις δεδηλώκαμεν, iterum his verbis: ὃ δὲ καὶ παθόντες ἐτελεύτησαν, ἐν τοῖς περὶ Βροῦτου γέγραπται. Caesarem omnino post Brutum scriptum esse nullo pacto negaveris, si quae in Caesare tam breviter de eius caede narrantur, cum iis, quae copiose de eadem re in Bruto traduntur, comparare volueris. Quam ob rem breviter in Caesare illam rem attingere poterat. Romulus vero post Caesarem scriptus videtur, propterea quod in Caesare (cf. c. 51, coll. Romul. 21.), quum de Lupercalibus disseritur, ad Romuli vitam nos ablegasset Plutarchus. Parum autem certum hoc est indicium. Poterat etiam repetere illa de Lupercalibus, non laudata Romuli vita.

§. 14.

Aecedamus iam ad *Agésilauum et Pompeium*. Vehementer longeque a vero aberravit procul dubio ΒΡΕΔΟVIΟΥ, qui loco supra in praef. p. 6. a me allato haec fere protulit: »Theseus et Romulus post Lycurgum et Numam (recte), »hi vero certo serius quam Alexander et Caesar (minime), »et Caesar serius quam Pompeius, scripti sunt.« Minime omnium! Contra Pompeius post Caesarem scriptus est, et, ut mihi quidem videtur, statim post Caesarem, ita ut ille hunc exciperet. Nam in animo iam Plutarcho fuisse videtur, quum Caesarem scriberet, Pompeii vitam colligere, ideoque duobus locis se eam editarum pollicitus est. At ΒΡΕΔΟVIΟΥ ita horum locorum meminit, quasi praeteritum pro praesenti tempore et futuro posuisset Plutarchus; quod non fecit. Ipsos locos apponamus necesse est. In Caesare priori loco (v. c. 35, coll. Pomp. 62, 63.) haec leguntur: ὡς ἐν τοῖς περὶ ἐκείνου γραφουσμένοις τὰ κατ' ἕκαστα δηλαδὴσεται. Alio (v. c. 45, §. coll. Pomp. 77 sqq.) haec: δηλοῦμεν ἐν τοῖς περὶ ἐκείνου γράμμασι **).

*) v. c. 59, coll. Num. c. 18 et c. 62, coll. Brut. c. 8 sqq. et c. 68. fin. coll. Brut. c. 21 sqq.

**) Praesens pro futuro in veteribus et recentibus linguis ad notandam rei certitudinem usurpari constat. cf. SCHÜTZ, ad Aesch. Prom. v. 171.

Nescio omnino quid V. D. in mente habuerit, quum illam animadversionem scriberet, praesertim quum utrumque locum recte futuro tempore reddiderit *). Sibi ipsi igitur contradixit, et illam observationem inconsiderate scripasisse videtur. In verum mihi inquirenti vir b. ignoscat. Laudatur praeterea in Agesilao **) Lycurgus duobus locis, priori his verbis: ὡς ἐν τοῖς περὶ Λυκούργου γέγραπται, posteriori ita: ὡς ἐν τοῖς περὶ Λυκούργου γέγραπται. Epaminondas ita (v. c. 28.): ὡς ἐν τῇ περὶ Ἐπαμεινώνδου γέγραπται. Brutus in Pompeio (v. c. 16. coll. Brut. vita): ὡς ἐν τοῖς περὶ ἐκείνου γέγραπται. Laudatur vero Pompeius in Catene minori (v. §. 17.). Ex ipsa vitis liceat fortasse petere nonnulla; comparavi eas cum aliis; sed quum certi quid inde efficere non possem, hoc loco nihil praeterea addo.

§. 15.

Timoleon et Aemilius Paulus. Quum in praefatione Aemilio praemissa statim ab initio se aliorum causa describendas suscepisse vitas, hunc vero sua causa opere illo progredi scribit, non primas Plutarchum has edidisse vitas patet. Neque tamen hoc opus est argumento. Post Dionem eas esse ponendas, supra, quum de Dione disputarem (v. §. 12.), probavi. Nihil superest, quam ut locos apponam; sis se habet prior ***): Ταῦτά μὲν οὖν ἐν τοῖς περὶ Δίωνος ἀκριβῶς γέγραπται. Posterior sic (v. c. 33, f. coll. Dion. c. 58.): περὶ ᾧ ἐν τῇ Δίωνος γέγραπται βίῃ. Ad confirmandam sententiam nostram XYLANDRI et Anonymi verba addere non alienum fuerit †). Sunt haec illius verba; »Subsequitur haec (Timoleonis) historia vitam Dionis a Plutarcho nostro descriptam;« huius vero: »Principium (Timoleonis) abruptum videri potest ob ordinem a librariis perturbatum: Haec enim vita post Dionis vitam collocanda erat.« Quod feci,

*) Mellius sane, quam interpretes Angli, qui posteriorem locum recte verterunt; *we shall relate at large in his life*; priorem tanto peius: *as we have related at large in his life*. Plutarchus non tali modo sibi ipsi contradicit.

**) v. c. 4, coll. Lycurg. c. 5, et c. 20, coll. Lycurg. c. 28.

***) v. c. 13, f. quem locum nunc spurium credo.

†) v. ad Timol. c. 1 ap. REISK. T. 2. p. 170.

§. 16.

Sequantur *Pyrrhus et Marius* *). Laudatur in Pyrrho (c. 8.) Scipionis vita deperdita his verbis: ὥς ἐν τοῖς περὶ Σικελίωνος γέγραπται. In Mario laudantur Sylla et Caesar; ille his quidem verbis (v. c. 10. coll. Syll. c. 3.): ὃν τρόπον δάφηγήσομαι βραχέως, ἐπεὶ τὰ καθ' ἕκαστα μᾶλλον ἐν τοῖς περὶ Σύλλα γέγραπται; hic ita (v. c. 6. coll. Caes. 5.): ὥς ἐν τοῖς περὶ ἐκείνου γέγραπται **). Metelli Numidici vitam se scripturum esse promittit in Mario, his verbis: βέλτιον ἐν τοῖς περὶ ἐκείνου γραφησομένοις εἰρήσεται (v. c. 29. fin.). Interiit haec vita, vel nunquam eam scripsit Plutarchus. Praeterea ex Pyrrho (v. c. 4.) Demetrium, et ex Mario (v. c. 1. et 3.) Sertorium, quoniam uterque pluribus commemoratur, post has, de quibus iam sermo est, vitas scriptos concluderim, pro certo tamen non habuerim.

§. 17.

In medium veniant *Phocion et Cato minor*, qui hunc fere locum iure aliquo occupare mihi videntur. In ipsis enim his vitis laudantur Demosthenes, Cicero, Cato maior, Brutus et Pompeius. Idcirco post hos omnes eos ponendos esse mihi persuasum habeo. Laudatur vero in Phocione (v. c. 29.), ut videtur, Demosthenes his verbis: περὶ ὧν ἐν ἄλλοις γέγραπται, quibus respexisse omnino mihi videtur Plutarchus Demosthenis vitam (v. Demosth. c. 28 sqq.). Exemplum supra (v. §. 6.) iam vidimus, Plutarchum nonnunquam vitam iam scriptam obscurius innuere, alia in Alcibiade et in Antonio reperiemus (v. §§. 22. 23.). Fortasse his ipsis verbis ἐν ἄλλοις innuit se pluribus locis de ea re iam scripsisse; fortasse praeter Demosthenis vitam Hyperidis quoque enarraverat. Attamen si concedere hoc loco mihi nolueris, Demosthenis indicari vitam, eam tamen ante Phocionem publici iuris esse factam mihi largieris, si respicere volueris Catonis locum (v. c. 22. coll. Cicer. 20. 21.), ubi laudatur Ciceronis vita: ὥς ἐν τοῖς περὶ Κικέρωνος γέγραπται. In Catone minori Cato maior citatur ita (c. 1. coll. vit. Caton. maior.): ὥς ἐν τοῖς περὶ ἐκείνου γέγραπται. Ibidem (c. 73. coll.

*) cf. HEEREN. l. 1. p. 71.

**) cf. LEOPOLD. ad Marii init.

Brut. 53.) Brutus hoc modo: ὥς ἐν τοῖς περὶ Βροῦτου γέγραπται. Postremo Pompeius sic (c. 54. sub fin. coll. Pomp. c. 61 sqq.): ταῦτα μὲν οὖν ἐν τοῖς περὶ Πομπηίου γέγραπται. In vitis vero, quae iam sequuntur, nunquam hanc vel illam citavit. Alexandrum vero etiam ante Phocionem esse compositum, ex pluribus in huius vita concludere licet (cf. c. c. 17. 18.). De Caesare quoque in Catonis vita ita semper narrat Plutarchus, ut de illo iam scripsisse videatur; neque vero his argumentis opus est, quoniam Pompeius laudatur, qui sine dubio post Caesarem editus est, igitur etiam Cato minor.

§. 18.

Scipionis minoris (maiores cum Epaminonda comparaverat) vitam, eamque, ut videtur, libro singulari *), scripsisse Plutarchum ex Gracchorum vitis apparet. In Tiberio Graccho (c. 21. fin.) haec leguntur verba: Περὶ μὲν οὖν τούτων ἐν τῷ Σκιπίωνος βίῳ τὰ κατὰ ἕνα ἑκάστη γέγραπται. Haec in Caio (c. 10.): ὥς ἐν τοῖς περὶ ἑαυτοῦ γέγραπται. Referenda vero haec esse ad Scipionem minorem non dubium est; illud vero dubium, quo tempore eius vitam scripserit Plutarchus. Quamobrem certe ante Gracchorum vitas, quas proximo loco conspicias, ponendam eam esse duxi.

§. 19.

Hoc libro contineantur *Agis et Cleomenes cum Tib. et C. Gracchis*. De his nihil aliud proferre licet, nisi quod post Lycurgum et Philopoemenem in literas missi sunt. Ille enim citatur in Cleomene (c. 12. fin. coll. Lycurg. c. 18 sqq.) hoc modo: ἐν τῷ Ἀγκούργου βίῳ γέγραπται; hic in eodem (c. 24. coll. vit. Philopoem.) ita: ὥς ἰδίᾳ περὶ αὐτοῦ γέγραπται.

§. 20.

Iam si meum ordinem sequi volueris, lege mecum *Solonis et Poplicolae* vitas. Sed, fortasse inquires, qua tandem re moveris, ut hoc demum loco earum mentionem facias? Nonne inter primas collocare poteras? — Nullo id iure, immo iniuria fecissem. Nam si initium comparationis Solonis cum Poplicola legere volueris, inde me-

*) cf. Lampriae Catal. Nro. 28.

cum assentire non recusabis, has vitas non inter primas fuisse scriptas. Apponam ipsum locum: ἀρ' οὖν ἰδίῳν τε περὶ ταύτην τὴν σύγκρισιν ὑπάρχει, καὶ μὴ πάρο συμβεβηκός ἐτέρα τῶν ἀναγεγραμμένων κ. τ. λ., cuius hic sensus est: Habet haec collatio singulare quiddam, quod in nulla omnium quas descripsimus reperias etc. Quid aliud hinc sequitur, quam Plutarchum iam multas alias comparationes instituisse, aliasque vitas scripsisse? De hac re nullus dubito. Praeter hoc vero nullum certum est vestigium; quoniam autem semel in Coriolano citatur Poplicolae vita nec in ulla alia superiorum vitarum neque Solon neque Poplicola citatur, vel ideo inter ultimas numeraverim. Ceterum quae in Poplicola hic illic (cf. c. 9. coll. Rom. c. 15 f.) de Romulo narrantur, ita enarrata sunt, ut ante Romulum confectus ille videatur.

§. 21.

Nicias et Crassus. Ante Alcibiadem cur hos posuerim, paragrapho sequenti dixi. Citatur vero in his vitis Lysander et Marcellus; ille in Nicia (c. 28. coll. Lysandr. c. 16. 17.) hoc modo: ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐν τῷ Λυσάνδρου βίῳ μᾶλλον διηκρίβηται, hic in Crasso (c. 11. fin. coll. Marc. c. 22.) his fere verbis: Τί δούτος (ὁ Σριάμβος) ἐκείνου διαφέρει (de ovatione), ἐν τῷ Μαρκέλλον βίῳ γέγραπται.

§. 22.

Alcibiades et Coriolanus, in quibus non multa sunt vestigia, quibus moti locum certo constituamus. Reperiuntur tamen quaedam. Laudantur Numa, Poplicola, et, ut videtur, Nicias atque Aristides, Numa in Coriolano (v. c. 39. coll. Num. c. 12.) his verbis: ὡς ἐν τοῖς περὶ ἐκείνου γεγραμμέναις δεδῶλται. Poplicola in eodem (v. c. 33. coll. Poplic. c. 23.): ὡς ἐν τοῖς περὶ ἐκείνου γεγραμμένοις ἱστορήκαμεν. Nicias, nisi fallor, in Alcibiade (v. c. 13. coll. Nic. c. 11. et Aristid. c. 7.) his verbis: περὶ μὲν οὖν τούτων ἐν ἑτέροις μᾶλλον εἶρηται τὰ ἱστορούμενα; quae Reiske ita vertit: »Verum de his aliq loco latius, »quae memoriae prodita sunt, retulimus.« Possunt haec referri ad Niciam, fortasse ad Aristidem, vel quod verosimillimum videtur, ad utrumque respexit Plut. (cf. §. 17.).

§. 23.

De *Demetrio et Antonio* iam supra (v. §. 3.) data occasione locutus sum, eosque post Brutum esse collocandos innui. Locus, unde hoc probem, afferendus restat. Est ille in Antonio (c. 69 (vel 70.) coll. Brut. c. 50.) et sic fere se habet: Ἀντώνιος σὺν δυοὶ φίλοις πλανώμενος — Λουκιλίῳ περὶ οὗ δι' ἐτέρων γεγράφαμεν, et haec in Bruto reperies. Praefatio etiam *Demetrio* praemissa illud significare mihi videtur, Plutarchum non inter primas has causas excepisse vitas, immo inter postremas. Postquam enim multorum bonorum mores ac res gestas enarraverat, iam de pravis quoque, his quidem vitis compositis, ob eam causam, quam ipse attulit, ut homines a vitis sibi caverent, scribendum suscepit.

§. 24.

Herculis vita quum in *Theseo* laudari videatur*), eam hic inserendam arbitratus sum. Interiit, et si unquam conscripta, singulari libello videtur.

§. 25.

Pervenimus tandem aliquando ad eas vitas, quae in nostris et antiquis fere omnibus editionibus primum tenent locum, et si temporis rationem habueris, haud immerito; vitas dico *Thesei et Romuli*. Ultimas fere eas esse multi probabiliter admodum coniecerunt; in his iam *Romulus*. Obstare huic opinioni videtur locus ille in *Camillo*, quem supra (v. §. 2.) laudavi. Sed frustra (ibid.). *Lycurgum* et *Numam* ante has vitas editos tum ex aliis, quum maxime ex praefatione *Thesei* apparet. Laudatur etiam *Numa* in *Romulo* (v. c. 21 coll. *Num.* c. 18 sq.) his verbis: καὶ περὶ αὐτῶν ὅσα καλῶς εἶχεν ἐν τῷ Νουμῷ βίῳ γέγραπται. Non esse eas inter primas, idem ex illa praefatione apparet; dicit enim historicus, se περὶ τῶν βίων τῶν παραλλήλων συγγραφήν διεκδοῦντα, i. e. quum in vitarum parallelarum commentatione tempus percurriisset, iam ad *Theseum* et *Romulum* accedere. Praefationem vero vitae *Thesei*, iam prius scriptae, postea demum a scriptore praefixam esse statuere vix credo licebit. Praeter-

*) cf. *Thes.* c. 29. quem loc. Amyot ita transfert: si lit on de histoires des gestes de *Hercules*, cf. *Gell. Noct. Att.* 1, 1. Arnob. WYTTENB. Animadv. in *Plut. Opp. Morr.* p. 40.

ea lectores ablegantur ad Demosthenis vitam in Theseo (v. c. 27, sub f. coll. Demosth. c. 19.) hoc citato: *περὶ ὧν ἐν τῷ Δημοσθένους βίῳ γέγραπται*, ad Cimonem in eodem (v. c. 36. coll. Cimon. 8.) his verbis: *ὡς ἐν τοῖς περὶ ἐκείνου γέγραπται*, et ad Herculem ibidem (v. c. 29.): *ἐν τοῖς περὶ Ἡρακλέους γέγραπται*.

§. 26.

Supersunt ex vitis parallelia in ordinem redigendae *Sertoris vitae et Eumenis*. Quas quo loco ponam nescio, Plutarchus omnino hoc ignorare nos voluit. Sciri igitur hoc nequit, me certe nescire fateor. *Non enim turpe est, nescire, quae sciri nequeunt, illud turpe, nescire, quae sciri possunt*, ut sapienter alicubi monuit Vir Celeb. GÖR. HERMANNUS, quo olim usus sum praeceptore magnopere mihi colendo.

§. 27.

Hoc libro, complector *Artaxerxis* vitam, de qua definire certi quid non auesim. Et quis definiat? Nemo unquam mortalium. Quaedam supra, quum de Pericle disputarem, de hac vita observavi.

§. 28.

Plutarchus ab Augusto ad sua usque tempora historiam *imperatorum Romanorum* pluribus fortasse libris persecutus esse videtur, quod nuper etiam Vir Illustr. HEERENIUS in Commentatione ultima de fontibus Plutarchi coniecit *), Idque post vitas parallelas scriptas factum esse putaverim. Conferas quae supra in Bruto de Augusto disputavi. Supersunt tamen *Galba et Otho*, quibus agmen claudendum existimavi.

§. 29.

De vitis, quae praeter eas, quas suis locis inserui, interierunt, et quas supra p. 15 nominavi, nihil pronuntiare licet.

Unum illud restat, ut pauca de eo, quod fortasse tibi in mentem venerit, addam, quo tandem loco ipsae vitae, quae inter se a Plutarcho collatae sunt, ponendae sint,

*) cf. WYTTENB. Animadvv. ad Plut. Opp. Moral. p. 1140.

utrum Graecus homo semper praecedat necesse sit et sequatur Romanus, an contra praebeat Romanus et hunc excipiat Graecus. Facile huic quidem rei obviam ire licet. Solitus enim est Plutarchus, ut in universum hoc dicam, priori loco scribere, certe ponere Graecos, quod ex eximia prorsus, qua patriam dilexit, caritate explicandum est. Probare etiam illud quidem ex omnibus fere quas praemisit praefationibus, e fine vel initio vitarum liceat, dummodo accurate haec omnia conferre volueris *).

*) cf. tamen supra p. 11. not. *, ubi pro *mihi videtur* scribendum est: *videatur*. — P. 16. versum 9. a f. lege sic: *magnopere suspicionem nostram Camilli citata, quae le-*

Impressit Fridericus Ernestus Huth.

